

поведінки значно зростає, а адаптаційні здатності особистості до життя на волі після звільнення знижуються. Зазначені обставини збільшуються й труднощами матеріально-фінансового характеру, з якими виховні колонії в цей час самостійно впоратися не в змозі.

Досить ефективним видом покарання неповнолітніх є громадські роботи, широке застосування яких в умовах кризової соціально-економічної ситуації дозволило б зайняти значну масу неповнолітніх засуджених суспільно корисною працею, відволікти їх від протиправного способу життя, а також одержати чималий економічний ефект на благо суспільства. В результаті застосування до неповнолітніх даного виду покарання відбувається обмеження беззмистовного дозвілля неповнолітніх засуджених і формується відповідальне ставлення до суспільно корисної праці.

На сьогодні у нашій країні склалася обґрунтована необхідність у переосмисленні системи покарань, які застосовуються до неповнолітніх правопорушників. У сучасній юридичній літературі висловлюються пропозиції про необхідності створення специфічних видів кримінальних покарань, які б застосовувалися тільки до неповнолітніх осіб і враховували особливості їх розвитку. На нашу думку, повинні бути започатковані нові види покарань, які будуть застосовуватися до неповнолітніх, і метою яких, перш за все буде не кара за скоєне, а виховання, виправлення неповнолітнього, формування його, як законслухняного громадянина суспільства. Свого поширення повинно отримати і застосування примусових заходів виховного характеру.

Гора І.Ю.,
здобувач кафедри юридичної психології НАВС

СТРУКТУРА МЕХАНІЗМУ ЗЛОЧИННОЇ ПОВЕДІНКИ

Особистість злочинця. Вона характеризується об'єктивними (стать, вік, зріст, статура) та суб'єктивними показниками (характер, особливості сприйняття тієї чи іншої ситуації). На нашу думку, останні є більш важливими, бо саме вони визначають, чи стане особа на злочинний шлях.

Ми погоджуємося з психологами, які пов'язують схильність до злочинів із певним психологічним статусом особи – внутрішнім ставленням її до себе, своїх дій та їх наслідків. Зазначимо, що, як показало наше дослідження, в «групі ризику» стосовно вірогідності стати злочинцем часто є особи з низькою самооцінкою, поєднаною з прагненням підвищити її за рахунок приниження іншої особи.

Предмет злочинного посягання. З ним пов'язують певний елемент матеріального світу, на який здійснюється протиправне посягання в ході вчинення злочину. У контексті нашого дослідження, під предметом злочину мається на увазі будь-яка шкода, спричинена іншій особі (особам) через расову, національну або релігійну ворожнечу.

Спосіб злочину – технічний бік здійснення певних протиправних дій, взаємопов'язана система поведінкових актів суб'єкта злочину, обумовлених об'єктивними і суб'єктивними факторами, та спрямована на досягнення поставленої мети через підготовку, вчинення та приховування злочину.

Зокрема, прийоми, методи, тактичні засоби, що застосовуються для вчинення злочину – це форма, в якій відобразилися суспільно небезпечні дії, ті прийоми й методи, які використовував злочинець для вчинення злочину (наприклад, розбій, крадіжка, хуліганство).

Злочинний результат. Вчені розглядають злочинний результат як шкідливі соціально значущі наслідки та інші протиправні трансформації в навколишньому середовищі (незаконне насильство, спричинення неправомірної шкоди тощо), що виникають під впливом дії чи бездіяльності суб'єкта злочину і належать до об'єктивних ознак складу злочину.

Обстановка вчинення злочину. Виявляється в особливостях матеріального середовища, часу доби і дня тижня, за яких сталася протиправна подія. Також, сюди входить характеристика предметних умов, в яких вчинено діяння.

Поведінка і дії осіб, які стали випадковими очевидцями злочинної події. Проаналізовані джерела засвідчують, що дослідники неохоче зупиняються на цьому пункті. На нашу думку, це зумовлене складністю оцінювання активності третіх осіб та ступеня розвиненості їх громадянської самосвідомості, зокрема, щодо готовності:

- завадити злочину;
- допомогти потерпілому;
- викликати представників правоохоронних органів або медичну допомогу;
- надати інформацію про протиправні дії, свідками яких вони стали.

Аналіз наступного поняття з досліджуваних – злочинна поведінка. Вона становить собою більш широке поняття, ніж суто явище злочину. Останній, окрім законодавчого визначення (згідно зі ст. 11 КК України, злочином є передбачене цим Кодексом суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом злочину), розглядають

як правопорушення – суспільно небезпечне діяння, вчинення якого тягне застосування до особи заходів кримінальної відповідальності.

Злочини можуть виділятися з загальної маси правопорушень за формальною ознакою (встановлення за них кримінального покарання або як діяння, заборонені кримінальним законом), а також за матеріальною ознакою (високий ступінь їх небезпеки для суспільства, суттєвість заподіюваних ними порушень правопорядку). Злочин у найзагальнішому розумінні становить собою форму делінквентної (злочинної) поведінки людини.

Вчені вказують, що *злочинна поведінка* – це процес, що розгортається в просторі та часі й включає зовнішні, об'єктивні дії, що утворюють склад злочину, а також внутрішні, передуючі злочину психологічні явища, які детермінують його вчинення.

На нашу думку, злочинна поведінка та її тип значною мірою залежить від характерних для окремих категорій злочинців індивідуально-психологічних особливостей, ціннісних орієнтацій, системи асоціальних і антисоціальних стереотипів. Поведінці більшості злочинців властиві:

- соціально-ціннісна дезадаптація і дефекти саморегуляції;
- асоціальні та антисоціальні установки і звички;
- заперечення або ігнорування своєї соціальної відповідальності.

Суперечності, що існують в суспільстві між правом та традиціями, законом та неформальними уявленнями про суттєве, створюють передумови злочинної поведінки. На наш погляд, вона стає реакцією особи на неможливість знаходити компроміси у взаєминах з іншими, які також шукають ці компроміси.

Горбенко С.Л.,

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології та
педагогіки ННІПІ НАВС

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ, РОЗВИТКУ Й ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗЛОЧИННИХ ГРУП

Злочинність – це соціальне явище, яке виникає як результат деформації соціальних відносин, порушення діяльності соціальних інституцій, спільнот і особистості. Дослідження вітчизняних вчених (В.Андросюк, Л.Казміренко, М.Костицький, С.Тарарухін та ін.) свідчать, що найважливішими причинами сучасної організованої злочинності в Україні є такі види деформацій, як деформація інституцій влади (виявляється в невиконанні державою передусім через зрощування